

desisterent ab instantia mortis xpi
 Sed hijs omnibus non obstantibus
 non excusatur Pilatus: quia
 sciebat eum innocentem. et quod per iniu-
 diam tradidissent eum Iudei. Hoc
 tamen non obstante istud verbum con-
 cludit Pilato. Si hunc dimittis non
 es amicus cesaris. Vnde audito hoc
 verbo adiudicauit fieri petitionem
 iudeorum de xpo. **Matth. 27. a Jo.**
19. Et sicut falsi iudices cum preten-
 dunt se velle defendere veritate; di-
 ligent inquirunt de veritate si si pos-
 sint ea faciliter videre non perse-
 quuntur. Ita Pilatus diligenter inquisi-
 uit a xpo quid est veritas si noluit
 xpi responsum audire. si post que-
 stionem exiit continue ad iudeos
Jobus. De hijs omnibus verificatur
 illud **Ite. 4.** Negauerunt dominum
 a dixerunt. Non est ipse neque veni-
 et super nos malum. Falsi ei aduoca-
 ti dicunt se nosse de verbis: si fac-
 tis eum negant. et non solum negant
 imo reprobant veritate; et colorant
 falsitatem. De quibus verificatur
 illud ad **Tytum primo.** Inquinatae
 sunt via eorum et mens et conscientia. Con-
 fitentur autem se nosse deum. factis autem
 negant. De istis loquitur yfidorus in
 quadam epistola sic eos describit. Vnde
 sunt in conuiujs scurriles: in exactionibus
 arpie: in collusionibus testie
 in questionibus fatue: ad intelligendum
 saxe: ad iudicandum ligneis:
 ad ignoscendum ferrei: ad amici-
 cias pardi: ad faccias visi: ad
 fallendum vulpes: ad superbien-
 dum tauri et ad obseruandum mino-
 rum tauri. **Hec ille.** Istis nichil sufficit
 nichil placet nisi pecunia. Sicut
 dicit **Alanus** in libro suo de questu

natute. Si quis inquit accipiat pe-
 cunia tamquam loriceis argenteis tor-
 rentis impetu **Tulliani:** sulphuris
 incurfus **Hectori:** robur virtutis
Herculee: vsipellis **Vlises** vilipe-
 die astucias **Et** intantum huiusmodi factus
 incanduit ut dyalictice muta sit
 subtilitas: rethorice languescat ci-
 uilitas: vbi numerorum porat plura-
 litas. Si enim in aures iudicis vel ad-
 uocati susurret pecunia: **Orphei** li-
 ra: carmen aphytrionis: musa vngi-
 lly voce pecunie suffocantur. **Quid**
pluras. Vbi numerus loquitur: **Tul-**
liam eloquij lingua mutescit: vbi
 numerus militat **Hectorio** milite
 fulgura percussantur: vbi pugnat
 pecunia expugnat **Herculea:** nu-
 mus vincit: numerus regnat: num-
 mus impat vniuersis. **Hec Ala-**
nus. Istis aduocatis sic dicit **Am-**
brosius in quodam sermone. **Iuste**
dicet. Redde quod accepisti quod con-
 tra veritatem dixisti: iniquitati af-
 fuisti: iudice feculisti: iustam cau-
 sam oppressisti: de falsitate vixisti

Capitulum. 13. Lectio. 144.

Uam autem sunt omnes
 homines in quibus non
 subest scientia dei a de-
 his que vident bona
 non poterant intelligere eum qui neque
 de operibus attendentes agnouerunt
 quis esset artifex. si aut ignem a
 spiritu: aut citatum aerem: aut girum
 stellatum: aut nimiam aquam: aut so-
 lem: aut lunam rectores orbis ter-
 rati deos putauerunt. **Postquam** sa-
 lomon persecutus est iustam chana-
 neorum exterminacionem per deum. pro
 eo quod deum colere noluerunt. si sicut
 stulti a insani ydol fuisse perlingerunt
 l.

309

Ca 13

Consequenter insilit actor huius
 libri circa crimen ydolatrie repro-
 bandum Et circa hoc procedit prio-
 agit de magnitudine culpe fuen-
 tum ydolis. Secundo de rectitudine
 pene qua deus insilit ydolatrie a
 specialiter egyptiis. Secunda ps ibi
 ca. 16. Propter hec a hinc similia dig-
 ni passi sunt tormenta. Circa p-
 mu duo sunt. primo prosequitur
 de ydolatrarum supstitiosa adora-
 tione. secundo de ydolorum primaria ad-
 inuentione. Secunda ps ibi. infra. c.
 12. Acerto enim luctu doloris. Cui
 primum duo facit. primo reprehen-
 dit ydolatratores colentes naturales
 creaturas. secundo reprehendit ali-
 os qui colebant artificiales yma-
 gines a sculpturas. Infra. Infelices
Quia vero in ydolatria duo sunt.
 viz auersio a vero deo qui ab oibz
 est colendus a uersio ad creaturam
 Ideo primo agit de gentiliuz auer-
 sione a deo. secundo de eorum conuer-
 sione ad creaturas. Secunda pars
 ibi. Sed aut ignem. Circa primum
 reprehendit spū sanctus stolidi-
 tatem a fatuitatem curiosorum ge-
 tilium qui circa naturales iuestiga-
 tiones cum summis laboribus stu-
 duerunt. a tñ dei noticia caruerunt.
Et dicit sic Vanū autem sunt oēs
homines in quibus non subest sci-
entia Vanū autem est sicut de phis
z. phico 2. qd est ordinatum ad ali-
qd sic ad finē a nō pōt attingē finē
suū Sicut si aliquis deambulet p-
ter sanitatem a eam per deambula-
tionem nō consequat dicimus eū
immanū ambulasse. hōies autē or-
dmatur ad deū cognoscendū a co-
lendū Yñ Anselm. 2. Cur deus

homo rationalis creaturam a deo
 factam esse iustam ut illo fruendo
 beatā esset dubitari non debet. Id
 naturā rationalis est ut discernat
 inter iustum a n iustum. inter bo-
 num a malum a inter maius bonū
 a minus bonum. Alioquin frustra
facta esset rationalis. Igitur om-
 nis homo frustra est a vanus si scien-
 tiam de deo non habeat. Et ideo de
Vani autem sunt omnes homines
in quibus non subest scientia dei
a scientia de deo. Hec scientia est fi-
des per prophetas reuelata antiquis
patribus a postea nobis per filiū
predicatum sū Glō. Hec scientia ē
timor a reuerentia dei. Barth. 2.
cō dicitur de prudentibus huius
mundi perierunt eo q non habu-
erunt scientiam. Et signanter dicit
In quibus non subest scientia dei
a fides. Est enī fides fundamentū
totius edificij spūal in xpiano. Ad
Heb. 11. Fides ē spandaz reer sub-
stantia argumentū nō apparentiū
Et ideo infideles nichil boni super
edificant. dūmō in sua infidelitate
perseuerant. Hoc est ergo primum
de quo reprehenduntur gentiles ydo-
latre q fidem de dō non habuerūt
p fundamento sue inquisitionis. Qd
autē noticiā. vel scientiā de deo nō
habuerunt p tē ex duobus. Prio
quia non intellexerunt eum bo-
num remuocatore vel guberna-
torem mundi. Secundo ex eo q nō
intellexerunt eum esse mundi cre-
atorem. Quantum ergo ad pri-
imum dicit sic. Et de hinc que vidē-
tur bona non poterant intellige-
re eum qui est. id est deum qui
est summe bonus. Et solus vere

est. quia a se est. et sine eo nichil
 est a nichil esse potest. Sicut autem de
 propriissime dicitur qui est: ita dyabo-
 lus propter suam malitiam dicitur qui non
 est Job. 18. Habitent in taberna-
 culo illius socii eius qui non est
 Cum enim viderent creaturas esse
 bonas potuerunt arguisse ad unum
 pro se bonum deum edum. sicut ar-
 guit Avicenna primo sive Methaph.
 Ad unum simpliciter necesse est: ex
 necesse alijs non necesse est sic deueissent
 ad illi qui vere est qui dicit Exo.
 3. Ego sum qui sum ait. Sic dices filijs
 israel. Qui est misit me ad vos.
 Unde sicut dicitur sancti: istud no-
 me propriissime ouenit deo: viz Qui
 est. Ipse enim solus uniformiter sem-
 per idem est. ois ei creatura alicui
 mutacioni subicitur. Angeli siquidem
 secundum aliquas affectiones mutantur: corpora
 celestia secundum loca. Corpora inferiora
 infra speram actiuorum et passiuorum
 existetia alterantur: augmetantur
 diminuuntur et mouentur secundum loca.
 Et ideo signatim dicit Anselmus.
 Prologion ca. 22. Tu solus do-
 mine es quod es et tu es qui es. Na
 quod aliud est in toto: aliud in
 partibus et quod aliquando est
 in tempore et in quo aliquid est mu-
 tabile: non omnino est quod est
 Et quod incepit a non esse et potest
 cogitari non esse et non pro aliud subsis-
 tat redit in non esse et quod habet
 fuisse quod iam non est et futurum
 esse quod nondum est illud non
 dicitur esse proprie et absolute. Tu ve-
 ro es illud quod es: quia quicquid
 aliquando aut aliquo modo es: hoc
 totus et semper es et tu es quod se-
 per et proprie et simpliciter es: quod nec

habes fuisse nec futurus esse. sed
 tantum presens esse. Nec Anselm?
 Secundo reprehendit fatuitatem
 gentium philosophorum de eo quod non
 cognouerunt deum esse mundi crea-
 torem et quantum ad hoc dicit sic.
 Neque operibus attendentes agnoue-
 runt quis esset artifex. Cum enim
 effectus ducant in noticiam sue cau-
 se et ipsi totaliter occupati fuerunt
 ad inuestigandum causas rerum in
 hoc culpandi sunt quantum ad pri-
 mam causam quod deuenire non potu-
 erunt ad cognoscendum deum bo-
 norum remuneratorem vel mundi
 creatorem. Sed posset quoniam qua-
 liter est quod philosophi ad demon-
 strandum deum esse bonorum remune-
 ratorem vel mundi creatorem suffi-
 cientes non fuerunt. Dico quod non e-
 ritum cum nec christiani qui soli u-
 nius veri dei noticiam habent ad
 hoc non sufficiant. Ad hoc dicitur
 dum ut estimo: quod deum esse non e-
 rit aliquam rationem demonstra-
 tum hucusque. nec deum esse creato-
 rem mundi si quicumque se innocentem habent
 ad deum et rationem naturalem ercent stu-
 dendo: nec sine gratie obice present
 deus eis sufficienter sui conicant noticiam
 sic quod eis sufficiat ad salutem. Exem-
 pla ad hoc habentur. primo de Corneli-
 o: cui missus est Petrus. de Paulo
 cui missus est Ananias qui se sic dis-
 posuerunt pro reuelacione et inspiacione
 quod noticiam deo deo meruerunt habere
 Et ideo dicitur. est quod si non obstat culpa
 hominis ad hunc rationis usum utique perue-
 niret quod dei noticiam habereat id est
 de deo saltem quanta est necessari-
 a ad salutem. Tercio repren-
 dit errores gentium de crimine
 l. 2.

310

ydolatrie quantum ad conversionem
 ad creaturam. Et nominat septem
 genera creaturarum. que apud
 ydolatrarum supersticiones habe-
 bantur in honore cum dicit. Sed
 supple deos putauerunt. aut ignem
 aut spiritum et cetera. Ignem co-
 luerunt caldei. et apud gentiles di-
 cebatur Vulcanus. secundum Hieroni-
 um et Remigium. volentem candorem
 faciens. Iste fingebatur quasi fa-
 lter daudus. et dicebat fulminare
 vel fabricare fulmina Ioui: quod Iou-
 i superiorem partem aeris addix-
 erunt et Vulcano deputauerunt me-
 diam regionem a quo loco fulgu-
 ra et choruscaciones descendunt.
 Caldei autem sicut in quibusdam
 historijs scolasticis inuenitur. ig-
 nem adorabant et ad hoc alios co-
 gebant per modum istum obtu-
 lerunt quibuscumque negantibus
 ignem esse deum et alium deum co-
 lentibus pugna: ita quod si deus eo-
 rum ab aliquo vinceretur eis cul-
 turam dimitterent. Si vero ignis
 qui fuit deus eorum aliorum consu-
 meret ydola ipsi ad ignem colen-
 dum pro deo semper se obligaret.
 Isto audito canopi in egipto quod
 ydolum belli coluerunt deposuerunt
 de capite ydoli sui coronam auream.
 et super caput suum quoddam vas
 testrum aqua plenum posuerunt
 et illud multis foraminibus perfo-
 rauerunt et cera obtuauerunt. Ve-
 nerunt ergo caldei ad istud ydo-
 lum examinandum et apposuerunt
 ignem et statim in foraminibus ce-
 ra liquefacta descendit aqua et ig-
 nem extinxit. Et sic persuaserunt ydo-
 la canopi eiusdem ciuitatis egip-

et illi de ciuitate promissi sunt de in-
 ceptis ydolis suis. Alii coluerunt
 spiritum et etherem quem dixerunt Iouem
 superiorem partem aeris vel
 ipsum ignem secundum alios quod aere di-
 uiserunt in duas partes vel potius
 in tres Superiorem vocauerunt Iouem
 Inferiorem Junonem. Et illam
 inferiorem partem vocat hic cita-
 tum aerem propter facilitatem mo-
 tus et diuisionis. Quarto alij vene-
 rabantur spiritum stellarum firma-
 mentum in quo sunt stelle fixe et
 varijs ymaginibus nominata secundum
 grecorum fabulas. Alii coluerunt a-
 quam. Unde neptunum fingebant
 dominum vel deum maris. Inter
 istas falsas fabulas equiuocatio
 magna est de Ioue: quod interdum
 significat planetam immediate sub
 saturno. Interdum superiorem partem
 aeris. Fingunt potestatem Saturnus
 tres filios habuit Iouem Neptu-
 num et Plutonium. Iupiter regnat
 in celo Neptunus in mari Pluto
 in inferno. Unde tales versus ha-
 bentur. Iupiter astra fretum nep-
 tunus. tartara Pluto. Regna pat-
 na tenent. tres tria quisque suum.
 Unde ipsum elementum aquarum
 vocauerunt neptunum. Et ideo di-
 citur in littera hic quod aliqui colue-
 runt mimiam aquam. Huius yma-
 go portauit in manu tridentem ad
 designandum quod aque triplici fun-
 guntur virtute. Sunt enim liquide
 fecunde et potabiles. Dic etiam
 Neptunus amphitricem accepit
 in coniuge. Et dicitur amphitrix
 ab amphi quod est circum et tritum
 quod contritum. eo quod aqua tribus elemē-
 tis quasi conclusa sit et circumscripta celo

vt in aquis superioribus in aere in situ
 bibus in terra in fontibus puteis vel
 vixit neptuni de amphitricis secundum
 macrobiū quod mare terrā ambit et
 circūtegit. Alij coluerūt solē quē mil-
 tis nominibus nūcupauerūt. Solez ei
 dicitur p̄mū filiū Jouis. quē vocāt
 phēbū quod nouū. eo quod in ortu suo co-
 tidie nouū appareat. Et ideo pingē-
 bat interbris. Dic etiam apollo di-
 citur p̄dens siue extirpans. eo quod
 calore suo omnium videntium hūorem p̄-
 dit et exterminat. De vocat phytus
 a phitōne spēte quē statim natus
 occidit cum sagittis. Sol dicitur vel quod
 solus p̄cellit magnitudinez in stel-
 las. vel quod solus lucet de die alijs
 p̄ p̄sentia obscuratis. Dicit etiam
 am liti. a lico vulpo. eo quod sic lupus
 protra dilacerat ita sol suo foruo ē
 omnes hūorem exsiccat. Alij cole-
 bāt lunā quā vocabant dyana. De
 multa nomina secundum diuersos ef-
 fecerat. Dicebat luna dyana in
 filius luna in celis de istis a de eo
 eū cultu hētur. 2. Re. 17. Adolebant in
 censu Baal a soli a lune a. 12. figs
 a omni milicie celi. De igitur putauerūt
 deos videlicet rōres orbis terrarū
 Sed p̄ter ista multas alias sup̄sti-
 cōes adiuenerūt poete sic narrat
 Plato in libro qui dicitur de phisicis. Antiq̄
 nāq̄ filii cole a pastores. rōres
 a p̄sicoes datas ab hoibus ad v-
 sum viuēdi a diuina grā colebant
 p̄ dijs sicut agriculturā v̄ndemia-
 tionem a seminatōem a h̄mōi po-
 stea poete causa lucis a fauores e-
 asdem artes siue scientias. mem-
 brati effigiauerūt a p̄p̄is nominibus
 distinxerunt. vocantes sciam colē-
 bi agros ceteram scientiā colendi

vineas bachū. actus etiam hūa-
 ne libidinis viderem vocauerunt.
 Et sic sup̄sticōes multiplicatae sunt
 nimis. Et vocantur sup̄sticōes secundum
 seruū a vetul ultra cōsuetudinē
 humane vite sup̄sticibus. Tales
 enim vetustissime vetule iam dece-
 pte a delire talium numinum a fi-
 ctionum inuentrices fuerunt.

L. 146.

Quorum si specie delectati
 deos putauerūt sciāt quō
 hīs dīnator eorum spe-
 ciosior ē. Specie enim gubernator
 hec omnia constituit. Aut si virtu-
 tem a opera eorum mirati sunt in-
 telligant ab ipsis. quoniam qui
 hec fecit fortior est illis. **A** magtu-
 dine enim speciei a creature cong-
 noscibiliter poterit creator horum
 videri. **P**ostquā sanctus spiritus
 redarguit p̄uersos gentiles de ig-
 norantia quā habuerunt de deo o-
 mium conditore. hic ostendit con-
 sequenter quod illa ignorantia non
 fuit a natura humana sed ab eorū
 malicioso errore. Et circa hec duo
 sunt. **N**ā primo ostendit per quā
 viam venisse poterant ad dei cog-
 nitionem. **S**ecundo quod nullas hūit
 siue ignorantie excusationem. **S**e-
 cunda pars ibi. **S**ed tamen adhuc
 in hīs. **C**irca primū duo facit
Primo tangit duplex mediū di-
 uinum per quorum vtrumque ad di-
 uinitiam poterant peruenisse. **S**e-
 cūdo ostendit quō p̄ illa media debe-
 bant arguisse ibi. **A** magtudine
 enim duo ḡ sunt in creaturis videlicet
 fortē delectabilis in eēdo a virtus ad-
 mirabilis in agēdo a ista duo max-
 ime apparent in corpore celestibus.

l. 3.

sole a luna a stellis de quibus im-
 mediate dictum est atc Et de istis
 loquens subdit **Quorum si specie**
delectati deos putauerunt sciat qm
to hys dñator eorū speciosior est.
Quoz predictoz .i. solis a lune a
stellarum specie delectati In Ps.
Delectasti me dñe in factura tua.
Vnde glosa delectat in specie cre-
ature ppter deum licitum est Sed
delectari in creatura ppter seipsaz
non referendo ad deum puer sum
est. Ergo si horum specie delectati
sunt. sciant v scire debent qnto do-
minator eorum. Deus videlicet spe-
ciosior est scz hys rebus. Cuius ra-
tionem subdit dicens Speciei em
gubernator a creaturaz rerum spe-
ciosaz. hec omnia constituit Quia
ergo deus pulchritudinem crea-
turarum creauit a non creauit nisi
per liberum arbitriuz. sicut artifex
facit opus suum. scire poterant q
ipse longe sit speciosior q opus su-
um Boeci^o terco de consolacione.
Pulch^{er} pulcherimus ipse mun-
dum mente gerens similiqz yma-
gine formans Aliud medium est
in istis creaturis ducens intellectu
hominis in deum toti^o creaturē cau-
sam videlicet mirabilis virtus a
potentia corpm celestium. lucē do-
mouendo diuersos a quasi infini-
tos effectus in istis inferiorib⁹ p-
ducendo Igitur si virtutem a opē
eorū mirati sūt: qz ppter mirai ceperūt
hoies philosophari. i. metha. a
videtur pbia hñe mirabiles de lec-
taōnes sinceritate a puritate. 10.
ethi. Intelligāt hoc ē intelligē de-
lent ab ipis v ipas creaturas q-
mā qz hec fecit fortior ē ill. fortior a

vti osior a potentior ē illis i agēdo
Vnde ipso volente sol lumen suū
retrahit. Math. 24. Ipso volente
sol stetit Josue. 10. Ipso volente sol
retro rediit. 3. Re. 20. Conit ondit
quō p ista duo media intellectus
humanus ascendit in deum. q. d.
Hec est tota racō quare gentiles
ab ignorantia sua de deo sunt ier-
cusabiles: qz a magnitudine speci-
ei a creature poterit creator eorum
agnoscibiliter videri. A magnitudi-
die speciei a pulchritudinis a cre-
ature v mirabilis factūe debebant
arguisse creatorē eē maiorē tā spē
q vtute Sic etiā Arist. p viā motus
nifus est pbare vnū pmū mouēs
eē imptibile a infinituz nullā hñs
magnitudinē corpalem. s. p hñs.
Ad Rō. primo. Inuisibilia em ip-
sius a dei a creatura mudi a ab ho-
mine p ea qz facta sūt intellectuā cō-
spiciuntur. Sempiterna quoqz ei⁹
vtus a dimitas: ita vt sint exarsa-
biles. In illaz clausulaz Quorum
specie delectati deos putauerūt No-
tandū ē qz delectant aliqui viciosi
spē ppria a aliqui specie aliena Pri-
mi sunt qui supbiunt de pulchri-
tudinis vanitate. Secundi sūt qz
samiūt libidis voluptate. Primi ez-
go delectatur i specie ppria. supbiē-
tes de pulchritudinis vaitatē n cōsi-
derātes qz vana sit a superficialē qz
buis a tpal Vñ Boeti. 3. de cōso-
psa. 8. Forme vō mitor vt vēr⁹ ra-
pid⁹ ē vt velox a vnaliū floz mu-
tabilitate fugātiō. Rō si vt Arist.
ait lyncis oculis vtentur homi-
nes vt eorum visus obstātia que
qz penetraēt: nonne itrospectis vil-
teribus illud altipiadis superficie

pulcherrimū corpus turpissimū
videtur. Ergo te pulchruū videri nō
tua natura vel cura s; oculorū; spe-
ctantiū. red dicit infirmitas. S; esti-
mate q̄ multū nimis corporis bo-
na: hec quecumq; miramini tridu-
ane febris igniculo posse dissolui
hec Boetius. Refert Ouidius me-
tamorphosi. 7. q̄ marcellus pu-
er quidā tante fuit speciei vt sta-
tim natus ab oibus possit amari
Parentes ergo p̄ nimia admiraci-
one pulchritudinis cōfutuēt quē-
dā vatem. si iste puer tēp⁹ attin-
gēt senectutis a si eēt futurus eta-
tis longene Ille rēdit diu inquit
vivet si semetipm nō nouerit Pu-
er adultus a fact⁹ iā iuueis tantā
cōcepit de suo de core supbiā q̄ oīz
cōtēpfit amorē tā iuuenū q̄ puel-
larū Tandē fatigatus quodaz die
de venacōe diuertit ad fontē quē-
dā purissimū causa sitis sedande.
Et dū bibēt ymaginem sue faciei
vidit in aqua Miratus speciem vi-
se ymaginis cōsiderat fronte; tri-
nes os genas a oculos a amorē isti-
us ymaginis capitur Alloquitur
ymaginē extendit brachia vt eā
apprehēdat a nichil iuenit n̄ aquā
Offert a oscula a ymago videtur
reddere sibi velle. ridet puer a illa
conidet. lacrimat a illa deplorat.
Sic ergo exardescens i amore; sui
ipsum languens defecit: a i flore;
sui nois est conuersus Ille puer
ppter speciem nimiam elatus i su-
pbia designat vane gloriantes
de fragili decore corpis: qui tantū
delectantur de sue pulchritudis ve-
nustate q̄ to talit̄ euanescaūt vbi
homines esse deberent inuiles flo-

res sūt Vnde ysaie. 40. Omnis ca-
ro fenum a omnis gloria eius q̄si
flos agri Isti diu viuerēt vita grē
si semetipsos non noscerent In cu-
ius figura; herodes occidit Johā-
nem Math. 14. Herodes interpreta-
tur glorians in pellibus a desigēt
personam de pulchritudine corpo-
ris gloriantem que non est nisi i
superficie a pelle s; Aristot. Iohs
grāvel in q̄ est gracia interpreta-
tur Herodes ergo Johannem oc-
cidit dum superbiens de specie g-
ciam interemit que latebat i mē-
te. Vnde auctor libri de varietate
carminum Tua inquit sunt semi-
num genera que iculto inuentu-
tis agro absq; comitantibus zija-
nijs rarissime conualescunt. s. ele-
gantia pulchritudinis: vigor for-
titudinis a suauitas vocis Pulch-
ritudo enim: iuuenem aliene p̄ dā
libidinis aut predonem efficit ca-
stitatis. fortitudo ingerit audaciā
Audacia vero ad iniurias cōmie-
tendas impellit At vero hñ quito-
eis amenitate preeminēt lasciuia
modestis. ludicra proficius a io-
cosa serijs anteponunt. Nec ille.
Secundo delectantur alij viciose
in specie aliena. sicut ille senex cui
dixit daniel Semen chanaana nō
iuda: species decepit te a concupis-
centia subuertit cor tuum daniel.
13. Porro susanna erat delirata ni-
mis a pulchra specie Sic Holofer-
nes occiditur dum incaute Iudith
speciez contemplatur Iudith. 16.
Judith filia merari in specie faciei
sue dissoluit eum Vnde Iudith.
10. scribitur q̄ cum ipsa Arasseet
ante faciem eius statim captus ē
l. g.

suis oculis holofertiles. Sic dauid
 captus est in specie bethsabee. 2. Re.
 11. Et ideo signantur dicitur **Eccī. 9.**
Ne circumspicias speciem alienā
 Propter speciem enim mulieris pe-
 rierunt multi et ex hoc concupiscen-
 tia quasi ignis exardescit. Notan-
 dum est quod nichil est ita potens sub-
 uertere cor humanum sicut concu-
 piscencia et amor speciei. In cuius fi-
 guram et signum finguntur poete quod
 Alexander filius priami paris vo-
 cabatur a paritate iudicij. Unde
 ad eum misse fuerunt Juno Pal-
 las et Venus ut inter eos discerne-
 ret cui pomum aureum deberetur
 quod mittente dea discordia casu ceci-
 dit inter eas. In quo pomum sic erat
 inscriptum. pulchrior me habebit.
Certabant ergo iste tres deae quis
 foret pomum pro ceteris habitura.
Juno promisit diuicias et regnum.
Pallas laudem militiae. **V**enus pul-
 chriorem de gratia mulierem. Iste
 ergo Paris non obstante sui iu-
 dicij subtilitate a concupiscencia est
 subuersus. Unde et pomum ad iudi-
 cavit Veneri donari. **S**ecundo nota-
 tandum quod inter delectaciones tem-
 porales et eternas multiplex est dif-
 ferentia. **P**rimo enim delectaciones
 corporales secundum Aristotilem septio
 ethicorum sunt quasi medie et habent
 tristitias sibi oppositas immo ni-
 chil valent nisi tristitia sibi prece-
 dente contraria sicut delectacio que
 est in quiescendo non placet nisi
 fessio et fatigatio et delectacio que est
 in bibendo non acceptatur nisi p-
 sitim. et delectacio que est in com-
 edendo intenditur et augmentatur
 propter famem precedentem et sic

de alijs. **I**deo concludit ibi **A**risto-
 tiles quod nichil idem est nobis dele-
 ctabile semper. **C**uius ratio est quod
 homo continue mutatur ab vna
 dispositione in aliam et illud quod pla-
 cet homini est sibi delectabile in
 vna dispositione. est eide abhomi-
 nabile in alia dispositione. et ideo
 deo ipso quod natura nostra non est
 simplex sed composita ex multis.
 et transmutatur de vna dispositione
 in contrariam. necesse est quod illud
 quod est delectabile homini secundum v-
 nam dispositionem sit eide tristita-
 bile secundum aliam. sicut efuriēti sup-
 erio tibi est delectabilis et iam faci-
 ato sit eide abhominabilis. **S**ic
 per oppositum dicit **A**ristoteles quod
 quia deus est natura simplex et i-
 uariabilis semper gaudet vna et
 simplici delectacione quam habet in
 contemplacione sui ipsius. **C**um
 ergo ad statum diuinum deueni-
 mus per gloriosas vires corporis
 et anime erit delectatio nostra se-
 per vna et vniuersalis et perpetua.
Iuxta illud psalmi. **A**dimplebis
 me leticia cum vultu tuo. delectacio-
 nes in dextera tua vsque in finem.
Lectio Centesimaquinquage-
 sima septima.

Ed tamen in hijs adhuc
 minor est querela et hijs ei
 fortassis errant deus que-
 rentes et volentes inuenire. **E**t enim
 cum in opibus illius conuersent
 et inquirunt et persuasum habent
 quoniam bona sunt que videntur
 iterum tamen nec hijs debet igno-
 sci. **S**i enim tantum potuerunt scire
 ut possent estimare seculum quo-
 modo huiusmodi non facilius inuenirent

Postquam spiritus sanctus declarauit viam
 et modum per quem gentiles per prophetas potuerunt
 deuenisse ad veram dei cognitionem: hoc ostendit quod de eorum negligentia in
 hac parte nullam habuerunt excusationem. Et circa hoc tria facit: quod primo
 potest cuiusdam excusationis allegationem. scilicet illius allegationis per
 bacorum. tertio eiusdem rationis confutationem. scilicet per se ipsum. Et tunc in operibus
 huiusmodi. tertia pars ibi. **Item tamen nec huiusmodi**
Allegatio ad excusandum gentiles
 per hoc posset esse talis. videri etenim
 posset quod eis minor esset querela quam per
 bida pretendunt pro tanto: quia
 ipsi fecerunt quod in eis fuit. Querere de
 um studiis et ingenijs. disputacionibus et doctrinis et volebant eum
 inuenisse vni si non inuenire non videretur
 culpa eorum. **Confirmatio** istius
 allegacionis est quod ipsi continue in
 operibus dei se creaturis discutiendis
 conuersabantur: studentes circa
 naturam rerum creaturarum. **Et ad deum cognoscendum**
 multipliciter inquisierunt inueniendo
 disputando et docendo et condiscerunt
 eundem quod omnia sensibilia que videntur
 bona sunt et vni humano multum necessaria.
Igitur videtur quod si potuissent
 ulterius ascendere ad deum cognoscendum
 hoc multo libentius attemptassent. **Sed**
 confutatio istius allegationis cum sua
 probatione est talis. Si isti fuerunt ita studio
 si et ingeniosi quod potuerunt sibi acquirere
 estimationem et aliqualem cognitionem de toto
 mundo sicut de motibus solis et lune de viribus
 arborum lapidum et herbarum quod est
 difficilimum: quomodo non facilius horum
 omnium dominum et causam poterant inuenire
 presertim cum ipse se deus et vi-

uentibus sponte ingerat. **Sapientia**
6. **Preoccupat** autem qui se conuiscunt ut illis se prior ostendat.
 Dicit ergo sic a principio locis. per litteram. **Sed** tamen adhuc in huiusmodi gentilibus
 videlicet volentibus corpora celestia et
 elementa minor est querela vel minor quam de
 volentibus ydola de quibus postea statim dicitur.
Vel minor querela est. hoc est. esse videtur
 quod locis ultima pretendebat. **Et** huiusmodi enim per quod huiusmodi fortassis
 errant. **In** hoc quod dicit fortassis inuenit
 excusacionis insufficientiam. **De**um
 querentes et sic facientes quod in eis fuit
 et volentes inuenire si non valentes. **Huius**
 rationis confirmatio videtur esse illud quod
 sequitur. **Etenim** cum in operibus illius
 conuersentur et inquirunt et sic continue
 versentur per studium et inquisitionem in
 operibus illius et dei etiam manifestum est
 ex dictis eorum quod persuasum habent et ratum
 et per rationem probatum quia bona sunt
 que videtur videlicet ista sensibilia. **Sed**
 hoc responso refellitur sic. **Item** tamen nec
 huiusmodi debet ignosci. **Et** exponitur per
 litteram sequentem que est ista. **Autem** vel
 tamen pro sed. si istis non debet ignosci non
 debent pro excusatis huiusmodi. **Et** subiungitur
 ratio in littera. **Si** enim tantum potuerant
 scire possent estimare seculum quomodo
 dominum huiusmodi facilius non inuenirent.
Quasi diceret. Mirum est et si tanti erant
 ingenij quod istos effectus scire poterant.
Igitur causam omnium istorum effectuum
 utique leuissime scire potuissent. **Sed**
 contra illud vltimum videtur esse

Illud superius positum. 6. ca. Diffi-
 cile estimamus que in terra sunt
 a que in prospectu sunt inuenim⁹
 cum labore que autem in celis sūt
 quis inuestigabit. Igitur nō po-
 tuerunt facilius inuenisse deū q̄
 estimāe seculum. Dicunt doctores
 q̄ aliud est cōprehendere de deo q̄
 est. a aliud quid est. Primum po-
 tuerunt p̄hi p̄ creaturas. Secūduz
 fuit eis impossibile. Sed q̄ deum eē
 hucusq̄ demonstratum non inue-
 ni siue ab Aristotele siue a quocū-
 q̄ alio vt dicit quidam doctō. licz
 ego cum p̄ho a alijs solemibus
 doctōribus i vltima lectione tenu-
 erim a adhuc teneam oppositum.
 Et ideo iuxta viam illius doctōris
 aliter ad dictam obiectionem re-
 spondeo. Dicam enim fm̄ mentem
 beati Augustini. 18. de ciui. dei. ca. 38.
 Q̄ ante omnes p̄hos grecos l̄
 barbaros p̄he sc̄i precesserunt q̄
 tam verbo q̄ scripto. dei noticiā do-
 cuerunt: a ideo deum esse statim a
 principio mundi p̄ Adam a filios
 suos extitit p̄dicatū. Cui dicto qui-
 dam assenserunt. a quidā dissen-
 serunt sicut modo de alijs articul^{is}
 inuenimus. Isti ergo p̄hi audien-
 tes deum esse a a dei cultoribus fū-
 isse predicatū poterant ex regimi-
 ne mundi a rerum vniuersi gub-
 natione racōnabilē asseruisse de-
 um esse. Et ideo q̄ errauerunt eo-
 rum vel negligētia vel malicia fu-
 it in causa. Et q̄ p̄pter reuelacōnē
 antiquā diuulgatum est apud o-
 nes gentes legibv̄tentes. deū eē
 a q̄d est oibus notū videtur ipsa
 a natura notum. Ideo estimo da-
 masanum dixisse. 2. sūmā. ca. 3.

Cognicio existēdi deū nos na-
 turalit̄ inserta est q̄uis non inge-
 niū naturalis inuestigacōe. s̄ poti-
 us diuina reuelacōe dei noticia ho-
 minibus fuerit cōicata vnde dico
 ad obiectionem q̄ multo facilius
 est deum a fidem de deo inuenire q̄
 seculum estimare q̄ tene v̄tentibus
 naturā ingenio deus seipsum ali-
 quo modo reuelat. vel extrinsecā
 informacōnem vel per intrinsecā
 inspirationem. Confirmatur hec
 responsio quia nec aliter astrono-
 miam dicunt plurimi adinuentaz
 fuisse. Vñ magister in historijs sco-
 lasticis super Gen. de dispersiōe fi-
 liorum narrat Noe habuisse filiū
 quendam nomine Jomichum. q̄
 accepit a deo sapientiā seu donū
 sapientie a inuenit astronomiam.
 Sicut ergo addiscere potuerūt sci-
 entiam ad mensurandum quanti-
 tatez terre sol a lune. Ita potuerūt
 didicisse colere verum deū. Iux̄ il-
 lam clausulam Dñm nō inueniūt
 Notandū ē q̄ racō est q̄ non que-
 fierunt eum vbi manet. Non enī
 inuenit i lasciujs voluptatis. nec i
 diuicijs vanitatis. nec i cōsorcijs
 carnal̄ cōsanguinitatis. Nō inue-
 nitur i lasciujs voluptatis: q̄ fm̄
 q̄d scribit Job. 28. non inuenit in ē-
 ra suauit̄ viuentiū. Et Cāntico. 3. In
 lectulo meo p̄ noctē q̄siui que dīli-
 git aīa mea q̄siui a nō inueni. Secū-
 do nō inuenit i diuicijs vanitatis:
 q̄ Osee. 4. In gregibus suis a i ar-
 mīs suis vadēt ad quēndū dñm a nō
 inueniēt. Tercō nō inuenit dñs i cō-
 sō carnal̄ cōsanguinitatis. Luc. 2.
 Requebāt eum in cōgnatos a no-
 tos a non inueniētes eum. Egredi

sunt in iterum salem. Sed iuueniunt i
 presepio panis iuoluti austeri pe-
 nitenti **Luc. 2.** Inuenietis infantem
 panis iuoluti: a positum in presepio
 Inuenit etiam in domo munde consue
Mat. 2. Intrantes domum iuene-
 runt puerum cum maria matre eius. Ter-
 cio aut iuuenit i templo contemplatio-
 nis deuote **Luc. 2.** Post triuuum
 iuenerunt eum i templo. Errauerunt
 ergo isti phi circa diuina a celestia
 propter nimiam distantiam. Sic enim Basi-
 lius quod nimia distantia facit errare
 circa tria viz quantitatem, qualitatem a
 circa figuram. Circa quantitatem secundum
 Basilium a ponit exemplum de sole quod
 propter nimiam distantiam a nobis ap-
 parent vix pedalis quantitatis i bya-
 metro. Circa qualitatem autem Et ponit
 exemplum de velis nauium que cum
 sint alba apparent multum distanti-
 bus esse nigra. Errat etiam circa fi-
 guram propter distantiam autem. Et ponit
 exemplum de turribus que cum sint quadra-
 te propter nimiam distantiam apparent
 esse rotunde. Unde auctor de visu p-
 positione. 10. Rectangule magnitudi-
 nes magna distantia vise piferie
 apparent. Vbi h3 alia translatio. Sic
 quadrata p distantiam longam visa
 rotunda apparet. Racio est quod i mag-
 na distantia angulum quadrati non
 imitant sensum quod cuiuslibet visibi-
 lisp iproporcionatam distantiam
 siue p elongationem visum termina-
 ri contingit sic de ppositione tertia eius-
 dem libri. Isto modo peccatores elonga-
 ti a celestibus errant circa futuram
 gloriam tripliciter quia cum eius quanti-
 tate non considerantes quod magna est me-
 titudo dulcedis tue diuine autem. Circa
 eius qualitatem non considerantes quod nes-

autis audiunt nec i cor hominis ascen-
 dit gloria quam deus se diligentibus
 preparauit. Circa eius figuram non
 considerantes quod stabilis sit a eterna
 Est enim in quadro posita sicut dicitur i
Apoc. 1. Ipsi autem credunt eam esse ro-
 tundam a volubilem a caducam.

**Leō Centesima quinquagesima
 octaua.**

In felices autem sunt a infelices
 mortuos est spes illorum.
 qui appellauerunt deos o-
 pera manuum hominum aurum a argen-
 tum artis inuentionem a similitu-
 dinem animalium, aut lapidem iu-
 tiles opus manus antique. **Post**
 quod spiritus sanctus reprobauit ydo-
 latras colentes naturales creatu-
 ras. In hac parte consequenter ag-
 greditur reprobae ydolatrias qui
 colunt ymagines a artificiales fi-
 guras. Et circa hoc duo facit. prio
 agit de ydolorum multiplici diuer-
 sitate. secundo de adorationum stul-
 ticia a fatuitate. secunda pars ibi. **Et**
de suba sua. Cum primum duo fuerit. Nam
 primo ostendit quomodo coluerunt ydo-
 la in materia mineali. secundo quo-
 modo in materia lignea a nemora-
 li. secunda pars ibi. **Aut** si quis arti-
 fer. Cum primum dicitur sic. **Infelices autem**
fuit autem. Et melius infelices. Est enim feli-
 citas propria opaco hominis secundum virtutem op-
 timam i vitam perfectam. **Pro** propria
 autem opacio hominis est intelli-
 gere a amare deum. Unde isti abes-
 rantes a colentes ymagines falsas
 merito dicuntur infelices. **In** ps.
Contritio a infelicitas in vultu eorum
Solet etiam sic dici metrico.
Tres infelices i mundo nouimus esse. In-
felix qui paucis sapit spiritus docti

Infelix qui multa sapit spernitq;
 docere **I**nfelix qui recta docens op-
 atur inique **E**t oibus istis modis
 infelices fuerunt ydolatre **P**rimo
 quide qz cu pauca saperent de deo
 spreuerunt a pphis doceri. **S**ecudo
 cu mlta saperent de mudanis spre-
 uerunt deu p illa inuestigaē a sic
 se a suos docere. **T**ercō qz cu recta
 multa docerent de naturalib; max-
 ime tñ opabantur inique ydola
 colendo a venerando. **I**nfelices et-
 go fuerunt p luminis fidei priua-
 tionem a per beatitudinis despera-
 tionē. **V**n subdit **E**t inter mortuos
 est spes illorū. q. d. **S**icut de mortu-
 is nulla est spes qz redeant ad vi-
 tam naturaliter: ita nec de istis ē
 vniq; spes. qz ad vitam gracie pos-
 sint redire. qui appellauerunt deos
 opera manuu hominū aurū a ar-
 gentū **I**n ps. **S**imulachra gentū
 argentū a aurū cē. **A**rtis iuencō-
 nem ydolum noua arte excogita-
 tum. **D**icitur enim **D**edalus p̄m⁹
 fecisse ydola se mouentia fm ma-
 gistrum i historijs scolasticis sup
 lib; **J**udiciū de t̄pibus geōoīs **E**t
 similitudines aialium sicut supius ē
 expositū **C**ohuerunt enim similitu-
 dines serpentium draconū a ouī-
 um ranarum atq; canum. aue la-
 pidem: qz ad nullum vsum vite de-
 seruientem opus man⁹ **a**n*ti*que
 qz olim plus numinis credebatur
 in antiquis ymaginibus q̄ in no-
 uis ppter vetustatem. **S**olent enī
 vetule dicere qz ymagines se xage-
 simo anno a fabricatione sua sor-
 tiuntur virtute; **E**t qz in hac lecti-
 one vituperantur adoratoēs yma-
 ginum. sic ista dubitacō litteralis

Vtrum licet xpianis aliq; yma-
 gines adorare **E**t arguitur qz non
Quia **E**xodi sc̄to dicitur **N**on faci-
 es tibi ymaginem neq; vllam fili-
 tudinem cē. **S**ed si non licet facere
 multo fortius non licet adorare.
Item de nullo alio vituperantur i
 scriptura ydolatre nisi qz adraue-
 runt opus manuum suarū. sicut
 patet in hac lectione **S**ed ymagi-
 nes sunt opera manuum de auro
 a argento. lignis a lapidibus.
Item in **C**anone scripture legitur
 nichil tale esse concessum ergo su-
 perstitiosum videtur tales ymagi-
 nes introducere **A**d oppositum
 est ritus ecclesie a **D**amasenus.
 e. sententiar. c. 8. qd̄ intulatur de
 sanctis ymaginibus vbi allegat
 magnum **B**asilium dicentem. qz
 honor ymaginis ad pct̄cipū per-
 uenit. v ad exemplatum. **A**d istā
 questionē respon dit sanct⁹ **T**ho-
 mas **s**uper. 3. sententiarum. d. 1. c. 2.
 qz ymago potest dupliciter consi-
 derari. vel fm qz est res quedam
 vel fm qz est ymago. **P**rimo mō
 null⁹ sibi honor debetur. sicut nec
 ligno vel lapidi **S**ecudo modo iē
 motus est in ymaginem a yma-
 ginatum **E**t ideo idem honor debe-
 tur ymagini a illi cuius ē ymago
Sed contra istam responsionem
 obicio primo sic: qz latvia est ho-
 nor soli deo debet⁹ **S**i nulla yma-
 go est deus **E**rgo nulli ymagini
 debetur tal' honor **E**rgo contradi-
 ctionem inducit. dicere qz latvia
 sit honor soli deo debitus a tñ
 debetur ymagini existi a cristo.
Probatur **S**i ideo honor debet⁹
 ymagini xp̄i a xp̄o. ip̄e honor etiā

debetur lapidi a xpo a p consuetudinis
 idem honor debetur christo a creatu-
 re qd non est cōcedendum **¶** p q
 odorat aliquid honore patrie con-
 fitetur illud esse deum. Ergo si ali-
 quis possit licite adorare dei yma-
 ginem cultu patrie possit licite pro-
 testari a confiteri aliud a deo esse
 deum Ideo aliter potest dici qd nē-
 la adoratio debetur ymagini nec
 licet aliquam ymaginem adorare
Vera enim adoratio est in spiritu
 a deo cōne a amore summo a ista
 nullo modo debemus in aliquam
 creaturam dirigere Quia autem p-
 ter ymaginem christi excitamus ad
 adorandum christum a coram yma-
 gine adoracionem nostrā facim⁹
 xpo qd dicitur large loquēdo qd ymagi-
 nē adoram⁹. **V**n videt in bōm qd
 nec adoro ymaginē xpi qd lignuz
 nec qd ymago xpi: s; adoro xpm co-
 rā ymagie xpi: qd ē ymago christi
 a excitat me ad adorandū christuz
 a sic expōit **J**ohannes Damascē-
 n⁹ libro quarto capitulo octauo
Vbi videtur docere qd sanctorum
 ymagines debent adorari. **H**oc in-
 telligo sic qd propter ymaginis re-
 presentationē licet michi coram
 ymaginē sanctum illum cuius ē
 ymago adorare. **E**t eodem modo
 intelligo sanctum **T**homas a mag-
 num **B**asilium a totum ecclesie ri-
 tum **N**ec video pro nunc bene esse
 didum qd eodem honore honora-
 tur ymago a de⁹ cui⁹ ē ymago **S**;
 adhuc cōtra vtrāq; viā arguitur
 qd si debeo adorare deū ex cōmēo-
 racione ymaginis multo magis
 debeo hoc facere ex cōmemoracōe
 ymaginis reioris: s; reior ymago

dei est in hōie s; in animam a reior
 ymago proximi est vñ⁹ reus hō
 qd ymago lignea vel lapidea qd li-
 cet in a debeo adorare deū vel xpm
 in hōie potius qd i ymagie mortua
Dicendū qd homo reus habz i se
 magnā nobilitatem. vñ si adorā-
 tur posset presumi qd ppter se adō-
 retur ymago aut lignea nil bonita-
 tis hz vel modicū quare coram ea
 debeat adoracō fieri iō statuit ec-
 clesia qd potius corā ymagine fiat a-
 doracō. qd coram homine. qd uis qd
 sic deum adoraret excitatus p ho-
 imnem quatenus est ymago dei i
 nullo peccat nisi forte per accidēs
 racōe scandali qd alij possent sibi
 inde assumere **E**st autē notanduz
 qd vsuz ymaginū in ecclesia intro-
 duxerunt apli. licz hoc i **C**anone
 bible nullibi exprimitur vñ **A**lle-
 gatur **D**amascenus libro quarto
 capitulo prealegato. qd rumor a di-
 eum peruenerat qd beatus **L**ucas
 pinxerat ymagines. tam christi qd
 matris sue. a qd ille ymagines ha-
 bebantur in roma a sedz illas alie
 fuerunt de pida que olym i iero so-
 limis habebantur **N**arratur etiaz
 in ecclesiastica historia qd christus
 ab agaro gestumorum ciuitatis re-
 gi qui pictorem suum miserat ad
 eū ymaginem suipius transmi-
 sit **C**um enim pictor non possit in
 facie christi aciem visus sui defigere
 propter claritatis choruscacionez
 christus deuotionem regis atten-
 dens vestimentum suum faciei ap-
 plicuit a sic suipius ymaginem
 ei misit. sicut narrat **D**amascenus
 vbi prius constituebantur yma-
 gines vel etiā effigies vt mortuos

viuis representarent. fuit enim
 triplex causa institutionis ymagi-
 num in ecclesia **P**rimo ad instru-
 ctionem laycorum quibus yma-
 gines exhibentur loco librorum.
Secundo ut incarnationis miste-
 rium a sanctorum exempla nob
 frequencius a recentius infigeren-
 tur. **T**ercio ad excitandum deu-
 tionis affectum qui magis ex vi-
 sis q̄ auditis causatur. **E**t p hoc
 patet ad rationes vtriusq̄ partis
Circa simulachrorum aduencō-
 nem ē noūdū fm yfido. 8. ethi. c.
 11. **S**imulachrorū v̄sus p̄mo exort⁹
 ē ex nimia affectione ad mortuos
 cōstituebāt effigies vel ymagies
 vt mortuos viuis representarent.
Post hec demones illa simulach̄
 sunt igressi a respōsiones dederūt
 a se coli a malis a p̄ditis hoīb̄ per-
 suaferūt. **S**imulachra aut̄ dicūt vel
 q̄ filia l̄q̄ sūt filāta atq̄ ofida **J**u-
 dei dicūt q̄ ysmahel p̄mo simulach-
 rum fecerit ex luto gētilēs dicūt p̄
 motheum simulachrū p̄mū homi-
 ni finxisse de luto a ab eo dicūt ar-
 tem iuendi staturas vel faciēdi
 adiuuentā; vñ a poete ab eo fin-
 gunt hoīes p̄mo fictos figuratiē
 loquentes p̄pter effigies hominū
 quas effecit **A**p̄d grecos **C**ecrops
 p̄mū simulachra reperit: aras
 erexit a sacrificia d̄ijs instituit **J**ux-
 ta illud **Theodoli** **E**gregio cecropi
 debetur causa letandi. **I**lle louis
 p̄mo timatur viscera ferro **S**ac̄
Jouis statuit que posteritas cele-
 brauit **C**ondidit adiuuit atreās
 noīe pallas idē minerua adiuue
 nomne suo quia ab ea atrene ci-
 uitas vocabat̄: q̄ minerua grece

dicit̄ attēna **Q**uam hystōriā b̄n̄s
Aug. narrat. 18. de ciuitate dei. ca.
 10. allegās varronē. **C**ū enim ep̄-
 te in illa ciuitate duo mirabilia p̄-
 digia apparuissent. vnum scilicet
 arbor oliue. aliud fons aque. **C**e-
 crops qui tūc temporis regnabat
 ibidem motus de istis prodigijs
 misit ad **Appollinem** delphicum
 sciscitando quid sibi esset facien-
 dum **Apollo** respondit q̄ olea si
 ue oliua designaret minerua a
 vna a neptunū **E**ssē etiam i p̄tate
 ciuium ex quo illoꝝ deorum noīe
 ciuitas vocaretur **R**ex igit̄ om̄s ci-
 ues vtriusq̄ sexus cōuoat **M**os
 enim erat tunc t̄pis q̄ seie publi-
 cis cōsultacōib̄ interessent **C**ōsul-
 ta igit̄ multitudie mares p̄ neptu-
 no seie p̄ minerua tulerūt sinās.
Et q̄ vna plus iuenta ē seiaz: mi-
 nerua vicit. **N**eptunus igitur ira
 motus marinis fluctibus estuan-
 tibus terras **Atremensium** depo-
 pulatus est **C**ui⁹ vt iracūdia pla-
 caretur triplici supplicio seie atre-
 menses sūt punite videlicet vt nul-
 la vltorius darent consilia **S**ecun-
 do vt nullus nascentiū maternū
 nomen acciperet **T**ercio vt null⁹
 deinceps eas attēnas vocaret ne
 illius nomen haberent quam vi-
 tricem fecerant nominando.

Lco centesima q̄nggesimā nona
Vt si quis artifex faber de
 filua lignum rectum secu-
 erit a huius docte eradat
 corticem omnem a arte
 sua v̄sus diligenter fabricet vas
 minule in conuersacionem vite. re-
 liquas aut̄ hui⁹ op̄is ad p̄para-
 cōez esse abutebat̄ a reliquū forū

quod ad nullum usum facit lignum
curvum et verticibus plenum sculpat
diligenter per vacuitatem suam et per sci-
entiam sue artis figurat illud a assi-
milet ymagini huius aut alicui ex
animalibus illud operet perlinens
rubrica et rubicundum faciens fuco
colorem illius et omnem maculam que
in illo est plimens et faciat ei dig-
nam habitacionem in pariete po-
nens illud et confirmans ferro ne
forte cadat prospiciens illi sciens que
nam non potest adiuuare se. yma-
go enim est hominis et opus est illi
ad interiorum. Postquam redarguti sunt
ydolatras colentes ymagines de mi-
nerali materia puta ydola aurea
argentea et lapidea. In hac parte
devidentur colentes simulachra in
materia lignea. Et circa hoc tria fi-
unt. Primum tales ydolatras
reprobat et deidet ratione materi-
alis compositionis. Secundo ratio-
ne formalis compositionis. Et tertio
ratione localis situacionis. Rationes
ad materialem compositionem sunt
merito deidendi. Primum in casu ar-
bis de terra artifex de ferri faciens
lignum magnum de filua dividit
illud in tres partes de vna forte fa-
cit aliqd vas vel instrumentum ne-
cessarium ad vitam sicut bigam
navem vel aratrum. De alia parte
que est superfluitas delenda a tali
vase facit sibi ignem ad coquendum
cibus de tertia parte que est plena
gibbis et nodis de qua nichil ad vi-
tam humanam necessarium fieri
potest facit ydolum. Fatuissimum
est igitur illud credere deum quod
combussit et cum eo de quo aratrum
suum fecit. Dicit ergo sic quantum

ad litteram. Aut si quis artifex fa-
ber videbit lignarius secuerit. ser-
ra vel securi lignum rectum de fil-
ua. Et huiusmodi lignum docte et
artificialiter eradat corticem om-
nem tam exteriori quam interiori
et arte sua diligenter usus fabricet
vas inutile in conuersatione vite.
Inutile et valde utile. Talem enim
modum loquendi habet virgilius ubi
dicit. **Non quod imprudentibus dicitur
ymber. Imprudentibus et valde
prudentibus.** Unde ysaie. **trici-
simotertio Populum impruden-
tem non videbis id est valde pru-
dentem secundum unam expositionem
et sic accipitur hic inutile et valde
utile.** In namque sicut dicit papias
aliquando significat idem quod valde
ut interpretatur aliqui idem quod in-
de tu in mulieribus in mulieres a-
liqui idem quod ab ut impulit in latere
ad latere aliqui per cum in baculo meo
tenuis cum baculo. In contra etiam
nec non ad pruat et auget. Pruat
in compositione sic iniustus inualidus
Augeat in compositione quam accipit per
valde et sic accipitur inposito cum
dicitur vas inutile et valde utile in
conuersatione vite. Reliquis autem
eius operibus vasis ad preparacionem
esse abutebatur coquendo es-
cas. Unde. Apud iniustas homo
vitur re aliqua quando per usum
saluatur substantia sicut vtor eque
michi concessio ad usum qui manet
post usum: sed quando res non ma-
net per usum sed destruitur. tunc tali re
homo abuit. Unde procedit quod homo
abuit cibo et potu non vitur prope. Et
isto modo quod illud quod de ligno oburit
destruitur de quod artifex illo abuitur

Alii theologi vocat abuti & ma-
 le uti. si hoc non est ad propositum. B
 etiā trissilator utitur antiqua gramati-
 ca cuius reliquias abutebat: quia
 apud modernos uti & abuti erigunt
 pro se ablatum casum & nunquam accusati-
 uum nisi statim reliquias pro reliquis.
 accusatiui pro ablatiuo. Et reliquum
 horum vas perfecti & ignis. Quod ad nul-
 lum usum facit. in uia est per lignum
 curuum & verticibus plenum. Plenum ver-
 ticibus & gibbis & nodis. Apud an-
 tiquos enim dicebat vortex verticis
 ubi nos dicimus vortex verticis. Vnde
 Iheronimus huius verticibus. Sed raba-
 nis & moderni huius verticibus: si uia si-
 mutatur. vortex autem appellat cir-
 cularis reuolutio a quo. Sculptat dili-
 genter pro vacuitate suam quoniam sibi va-
 cat. Die derident ydolatre quantum ad
 formalem dispositionem quoniam est in fieri.
 Sculptat diligenter pro vacuitate su-
 am & pro scientia sue artis figuret il-
 lud faciendum de ligno statuam. ubi
 nichil nouum causat sed remouet pro-
 tes ab inuicem & assimilet ymagi-
 ni hominis. *psa. 99. Fecit ymaginem
 uiri quasi speciosum hominem ha-
 bitantem in domo dei. Aut alicui
 ex animalibus illud operetur assilet si-
 cut apis depingebatur in specie bo-
 uis. Nam deus egipti in figuram a-
 rietis. anuter in specie canis. Po-
 sita dispositione figuracionis subdit
 dispositionem coloracionis & dicit pro-
 limens illud scilicet lignum rubrica
 non colore rubeo. vel rubrica appella-
 tur instrumentum quo rubricantur
 mars & pallas: quoniam mars est deus bel-
 lorum & alia dea etiam bellorum.
 Et ideo cruentate: mars & pallas
 depingebantur. Jupiter vero igneo*

colore pictus est propter terrorem fulgu-
 ris & choruscacionis. Alii libri huius
 rubrica media correpta & tunc est in-
 strumentum quo utuntur mulie-
 res ad poliendum & complanandum
 lineas vestes. cuius diminutiuum est
 rubricula: sed quoniam hoc instrumentum
 lenit & non limet. non concordat
 huic littere que est plimens. Est
 enim limere limendo iungere unde
 in proposito accipitur pro colore ru-
 beo vel terra rubea. Et rubicundum
 faciens fucum colorem illius. Fucus
 enim est equiuocum. uno modo sig-
 nificat colorem filatum vel adulteri-
 num. Alio modo significat quoddam
 genus apis. Tertio modo est idem
 quod mendacium vel hypocrisis unde
 habetur verus talis. *Fucus mer-
 mis apis falsus color atque simul-
 tas.* In proposito accipitur pro co-
 lore adulterino qui vacuus colo-
 rem occultat & alium pretendit &
 unde subdit. Et omnem maculam
 que in illo est. ligno de quo fab-
 ricat statuam. perlimens & perungens
 ut occultetur sub extraneo colore.
 Ut faciat ei dignam habitacionem
 Posita ymaginis materiali compo-
 sitione & formali dispositione: hic
 subiungit de rationem ydolatra-
 rationem localis situacionis dicens.
 Ut faciat ei dignam habitacionem
 quia posuerunt tales ymagines
 in pulcherrimis templis. in parie-
 te ponens illud ydolum ponit ta-
 lis ydolatra in arcuato loco parie-
 tis & confians ferro ne forte ca-
 dat sicut cecidit Dagon ab presen-
 tiam archa dei & sic primo. *Et qui
 to Dagon pronus in terra iacebat
 ante archam dei et respiciens illi*

ne eadat sciens quoniam non potest ad
iuuare se ymago enim est hominis a suo
homo et opus est illi adiutorium ho-
minis a nullo modo potest hominem ad-
iuuare. **I**uxta illam clausulam. **F**acie
enim dignam habitationem. **N**otandum
est quod virgo gloriosa facta est illo tem-
pore digna habitatio dei: quoniam in suo
coipe filius dei carnem assumpsit.
In psalmo. **E**legit dominus syon. elegit
eam in habitationem sibi. **S**yon inter-
pretatur specula a virgine; beata
figuratur: que modo specula altissima
a permanens extitit per vire excellenti-
am. **E**ccl. 41. **E**xaltasti super terram
habitationem meam digna facta est
ista habitatio propter tria: scilicet propter
humilitatis profunditatem. propter virgini-
tatis puritatem. et propter ouersacio-
nis sanctitatem. quod gratia breuitatis non
deduco. **L**c. 160.

Et de substantia sua et de fi-
liis suis et de nuptiis voti
faciens inquit. **N**on eru-
bescat cum illo qui sine anima est et pro
sanitate quidem infernum deprecatur
et pro vita mortuorum rogat et in
adiutorium inutilem iuocat et per-
stinere petit ab illo qui ambulare
non potest de accipiendo et de opando et
de omni re et euentu petit ab eo qui
in omnibus est inutilis. **P**ostquam redar-
guti sunt ydolatre de multiplici ydo-
lorum diuersitate. in ista parte pro-
sequitur de adoratum stulticia et fatui-
tate. **C**onsistit autem in superstitioso
cultu ydolorum fatuitas multiplex.
Nam ydolis suis emittunt vota: por-
tugunt supplicationes et orationes ac si
eos intelligerent de omnibus nego-
ciis que vitam humanam contin-
gunt. **P**rimo ergo deidentur ydo-

latre pro cultu quem exhibent per ne-
gociis que gerunt in terra. **S**ecun-
do deidentur pro cultu quem exhibent
pro negociis que gerunt in
aqua. **S**ecunda pars ca. 12. **T**ertium aliter
navigare etc. **C**irca primum duo
sunt. primo deidentur de vectorum
promissione. secundo de vectorum
oratione ibi. **N**on erubescit loqui.
Qantum ad primum dicit sic. **E**t de
sua substantia quantum ad bona for-
tune que sunt diuinitate et de filijs su-
is. quantum ad proles successione et
de nuptiis contrahendis pro se et
filijs suis votum faciens inquit ab
ydolo suo. **V**otum diffinitur a iuri-
stis sic. **V**otum est aliquid boni
cum deliberatione facta promissio.
Alter a magistro sententiarum li-
bro quarto dist. 38. ca. 1. **V**otum est
testificatio quedam spontanee pro-
missionis que de deo et de hijs que
dei sunt proprie fieri debet. **A**d votum
enim necessario requiruntur tria
scilicet deliberatio. propositum voluntatis.
et promissio saltem in interioris quod
sufficit quo ad deum. vel verbi seu
facti exterioris quod requiritur quo
ad ecclesiam. ydolo vero nichil horum
intelligenti. fatuum est vouere. **S**e-
cundo deidentur spiritus ydolatre
de porrigendo supplicationes ydoli et
de. **N**on erubescit loqui cum illo que sine
est anima. scilicet vegetatiua sensitiua et in-
tellectiua. **E**t ideo debet erubescere
supplicari tali vel loqui tali cum ip-
semet sit rationalis et illud ydolum
sit non rationale: quia nullam ani-
mam habet et cetera. **E**t cum tale ydo-
lum sit infirmum et impotens conferre sa-
nitatem ipsum pro sanitate deprecatur et pro vi-
ta mortuum rogat. **M**ortuum; quod signum

aridum vel indituum non vine-
 tem. sicut lapides equalentem mor-
 tuo a in adiutorium inutilem inuo-
 cat: sicut fecerunt sacerdotes Baal
 3. Re. 18. Inuocabant nomen Baal
 de mane usque ad meridiem dicentes
 Baal exaudi nos a trāsiliabant
 altare quod fecerant a icidebant se iux-
 ta ritum suum lanceolis ut sanguine
 funderentur. Demones enim pluri-
 mum delectantur in oblatione sangui-
 nis humani. Et tunc merito derisit
 eos Helias dicens. Clamate voce
 maiori. Forte enim deus vester dormit
 aut cum aliquo loquitur: aut in diu-
 sorio est etc. Item fatuus ydolatra
 pro itinere petit ab eo qui ambula-
 re non potest a de acquirendo pro ne-
 gociationem. a de operando quantum
 ad operis inchoationem: an sit for-
 tunatus vel non breuiter de omni-
 reuētu petit ab eo qui in omni-
 bus est inutilis. ¶ De obseruatori-
 bus futurorum euentuum per signa ad
 eos nullatenus obdiata loquitur et pro-
 bando prolire beatus Augustinus.
 2. de doctrina christiana ca. 2. dicens
 Tales obseruationes superstitio-
 nes esse: sicut aliqui cum videt ca-
 ligas a soricibus rodi timet de ali-
 quo infortunio euenturo. Vnde legi-
 tur Catonem quendam derisisse
 qui sibi pro mirabili signo infor-
 tunij nūciauit caligas per sorices
 esse corrosas. Certe non est inquit
 mirabile. sed mirabile fuisset si ca-
 lige sorices corrosissent. Ad ista per-
 tinet si homo surgens de lecto ad-
 lectum eideat: quia sternutauit a-
 terque potuit se calciare. Item si homi-
 ni singulicenti dicat. Teneas ma-
 nu dexteram pollicem manum sinistram

Item cum pro malo accipitur si du-
 obus amicis simul ambulanti-
 bus puer medius inturret et ali-
 quod aliud animal. Estimat enim quod eo-
 rum sit amicitia diuicenda. Simile est: et
 dire domum si homo statim procedens
 offenderit. Et tales multas fatuas
 obseruationes ibidem recitat Aug.
 Tale simile est hijs duobus quod ve-
 natores si eundem venatum fratribus
 vel sacerdotibus obuiant vel aliquem
 talem in sua societate habeant pro
 illo die de expeditione diffidunt. V-
 fus enim caracterum a omnium figu-
 rarum: excepta figura crucis. a in-
 uocatio nominum incognitorum a al-
 ligatio cedularum de euangelio cir-
 ca collum patientis a multa talia
 ad superstitiones pertinet secundum eum a
 quodam reliquie ydolatrie. ¶ Sed hic
 potest esse dubium utrum obserua-
 tio signorum ad precognitionem e-
 uentus futurorum sit licita vel super-
 stitiosa. ¶ Videtur primo quod sit licita:
 quia licitum est illo uti quod anti-
 que per multa experimenta probauerunt
 esse verum. si multi probauerunt quod
 occurfus religiosorum est signum fru-
 strationis artis venatorie. Igitur
 licet illo uti. a secundum hoc procedere vel
 dimittere. Item multi experiuntur
 quod inchoare labores vel itinera cer-
 tis diebus: puta feria tertia est pe-
 riculosum a tediosum. Igitur licet
 hoc obseruare a vitare. ¶ Ad op-
 positum est Augustinus secundo
 de doctrina christiana. ca. secundo. ubi
 docet: quod omnes tales obseruationes
 pertinent ad quodam pacta significa-
 tionem cum demonibus imita. ¶ Ad istud
 dicendum quod talia obseruant respiciunt
 futurorum euentuum. vel obseruantur

ut cause illorum eventuum vel ut signum
 tamen si sint cause considerandum est
 an possit esse vera causalitas espe-
 ctu futuri vel non. Si sic nullum pec-
 catum est observare illud sicut si vide-
 rimus aerem nebulosum cum nimbis quod
 erit pluvia vel aliquid tale. Si vero
 nulla causalitas possit attendi. si
 tamen dicatur quod istud signum significat
 talem futurum eventum. sicut quoniam pice-
 garum significatur adventus hos-
 pitum ex quo ista significatio non
 est a deo instituta dicitur doctor quod
 tales observationes signorum homini
 sunt introducte ab humana voluntate
 et cooperatione demonum. malicia qui
 gaudent implicare homines in vanita-
 tibus et erroribus. Et interdum casu
 accidit quod tale signum talis eventus
 sequebatur. Sed postea quoniam homines in-
 ceperunt talibus indulgere multa seque-
 bantur per cooperationes demonum ut ho-
 mines magis fierent curiosi et arti-
 us in talibus superstitionibus radica-
 ti. Unde cum nulla ratio posset esse.
 quare occurfus sanctorum virorum venaco-
 onem impediat quoniam est licita a pro-
 somis convenientibus licite exerceat
 manifestum est quod hoc credere super-
 stitiosum est et erroneum. Hoc etiam
 ostendit ex frequenti falsitate signi.
 Ad rationes patet per dicta quod homines
 decipiuntur per cooperationes demonum
 propter eorum falsam credulitatem prece-
 dentem et ideo observatores talium mul-
 ta incommoda recipiunt propter eorum
 falsam fidem que alij nullatenus pa-
 tiunt qui de talibus non curant.
 Sed de ymaginibus astrologicis que
 sunt certis temporibus planetis exis-
 tentibus in quibusdam locis et li-
 detur natis dubium est an lice-

at tales ymagines faceret a talibus
 factis uti sicut temporibus meis qui-
 dam in Londonia dicebat curari
 a quinta per ymagines leonis au-
 ream secundum certam constellationem
 factam hoc est difficile dicere quod est
 verum propter mirabiles operationes
 corporum celestium: quod hoc est cer-
 tum quod nichil est homini illicitum
 quod per naturam compleri potest di-
 citur tamen sanctus Thomas secunda
 secunde questio nonagesima sexta
 Et allegat Augustinum de civitate dei
 quod opinio Porphyrii
 fuit falsa de ymaginibus talibus
 construendis. Verum est autem quod
 res naturales formas suas et virtu-
 tes consequuntur ex corporibus ce-
 lestibus: sed ymagines artificiales
 nullam virtutem consequi possunt
 ab arte nec aliam virtutem habere
 possunt a corporibus celestibus
 nisi quam habent ratione mate-
 rie. Figura autem non est princi-
 pium alterandi. et ideo non aliam
 virtutem causandi habet aurum
 talis ymaginis quam aliud aurum
 alterius figure. Sed si alium esse
 dum habet. hoc est ex operatio-
 ne demonum qui sunt ludificato-
 res hominum secundum Augustinum. Et ideo ta-
 les ymagines astrologice virtutes
 sortuntur per demones. Cuius signum est
 quod oportet illis ymaginibus quos-
 dam caracteres imprimi qui ad illud
 naturaliter operantur. Unde scien-
 dum est quod ymagines astrologice
 et nigromantice in hoc differunt.
 quod in factura nigromanticarum
 ymaginum sunt expresse quedam invoc-
 cationes demonum. Unde tales yma-
 gines pertinet ad expressa pacta cum

demombus imita. Sed in factura astronomorum fuit tacita pacta cum demombus per quosdam caracteres et figuras ab ipsis demombus adiuentas ad quorum caracterum factionem demones facientibus suffragantur.

Sed adhuc de cartulis et alligaturis circa colla personarum infirmarum in quibus continentur verba euangelica vel verba psalterij possit esse dubium an talia sint supersticiosa dicendum quod si prescise verba talia euangelij alligentur ut deus ad eorum apprehensionem patientem accipiat inuenietur propter deuotionem nichil mali est. Quando putas quod illa verba ex propria virtute curent febres et prohibeant morbum caducum et similia quando cum illis verbis admiscetur caracteres ignota nomina extranea si non permittitur quod persona portans sciat quid scribitur: tunc non est dubium quod ibi est superstitio. **Vn Crisostomus** super Mattheum. Quidam aliquam partem euangelij scriptam circa collum portant. nonne continue in ecclesia legitur euangelium et audire ab omnibus. **Cui** igitur in auribus posita euangelia nichil profunt quomodo possunt eum circa collum suspensum inuare. **De**inde ubi est virtus euangelij in figuris litterarum et in intellectu sensuum. **Si** in figuris bene est circa collum suspensum in intellectu. **g** melius in corde posita profunt quam circa collum suspensa. **Capitulum** decimum quartum. **Lectio** 161.

Terum alius cogitans nauigare et per feros fluctus iter incipiens ligno portante se fragilius lignum inuocat. **Il**ud enim cupi-

ditas acquirendi excogitauit. et artifex sapientia sua fabricauit. **Tu** autem pater omnia gubernas prudentia quam dedisti in mari viam et in fluctibus semitam firmissimam: ostendens quam potens es ex omnibus sanare: etiam si sine rate aliquis adeat mare. **S**icut non essent vacua sapientie tue opera propter hoc etiam exiguu ligno credunt homines animas suas et transeuntes mare per rates liberati sunt. **P**ostquam derisa est ydolatrie fatuitas in ueneratione ydolorum pro negociis que geruntur in terra. **I**n hac parte dicitur fatuitas eorum in supplicando ydolo pro negociis que geruntur in aqua. **H**ec est fatuitas ostenditur per comparationem ydoli facti de ligno ad nauem factam de ligno commilitem. **C**um enim utrumque factum sit de ligno et nauis sit fortior: subtilior et utilior: quia a scientia diuina ordinata. **Genesis** 6. **F**ac tibi arcam de lignis leuigatis etc. **Y**dolum vero fit a scientia humana. **I**gitur minor fatuitas foret adorare nauem quam ydolum. **C**irca hoc tria facit. **P**rimo reprehendit ydolatrie fatuitatem. **S**ecundo ostendit ydoli inutilitatem. **T**ercio nauis fructuosam commoditatem. **S**ecunda per se ibi. **I**llud enim cupiditas etc. **T**ercia ibi. **S**ed ut non essent etc. **Q**uatum ad primum dicit sic iterum aliquis alius viam ydolatrie nauigare cogitans et per feros et feroces fluctus iter incipiens ligno portante se nauem fragilius lignum inuocat viam ydolum: quod fragilius est: quia ydolum potest fieri de ligno valde debili. **S**ed nauis fit de lignis fortissimis et fortissime compaginatis. **Q**uod autem nauis fit

Ca 7e

51